

**До питання історико-культурної та філософської
спадщини Кирило-Мефодіївського братства**

Тетяна ДИВУЛЬСЬКА, здобувач освіти

Науковий керівник – Ольга ГАПЛІВСЬКА, старший викладач

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є.

Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Кирило-Мефодіївське братство – таємна політична організація, яка прийняла назву знаменитих просвітителів слов'янського світу – Кирила та Мефодія. Ця організація виникла як спроба дати прогресивне політичне вирішення проблем, пов'язаних із кризою кріпосницької концепції суспільного розвитку у 1845-1847рр. Висловлюючи інтереси різних соціальних верств, братство об'єднувало у своєму складі представників, які групувалися навколо двох протиборчих ідеологічних центрів: лівого революційно-демократичного крила на чолі з Т. Шевченком, Н. Гулаком, М. Савичем, а також правого – буржуазно-ліберальної групи на чолі з М. Костомаровим, В. Білозерським, П.Кулішем. При всіх ідейних розбіжностях членів Кирило-Мефодіївського братства історико-культурна та філософська спадщина цього товариства заслуговує на те, щоб на ньому зупинитися особливо.

У контексті розробки філософії національної ідеї філософія розуміється як особлива форма бачення світу, особливість якої полягає у її нерозривному зв'язку з історією та культурою народу. Саме вона, на думку одного з ідейних натхненників Кирило-Мефодіївського товариства першого ректора Київського університету М. Максимовича, є методологічною підставою розуміння «українського народного духу», специфіки українського національного характеру, виявлення тих «символів духу», які найбільш наочно уявляють сутність національної культури. У такому ж плані представлено програмний документ Кирило-Мефодіївської ідеологічної концепції – «Книги буття українського народу» М. Костомарова, де вперше було представлено в міфологічному ключі месіанське призначення України як унікальної етнічної самості, яка претендує на осягнення власного історичного змісту в контексті світової історії.

Неважко помітити відлуння ідей Г. Сковороди в «україноцентричному» світогляді П. Куліша, який також розумів людину як цілісну сутність, де чітко простежується боротьба двох початків: внутрішнього, духовного та зовнішнього, поверхового. Як і його великий співвітчизник, П. Куліш вважав, що тільки серце людини є притулком для Божого слова і тільки завдяки серцю людина реалізує себе як цілісність. Однак «серце» та «зовнішнє» завжди у

конфлікті, у боротьбі. Ця боротьба – постійне протистояння «поверхні» та «глибини душевної». Тема конфлікту, протистояння – лейтмотивного творчості, вона проходить червоною ниткою у його творах, листах, наукових працях. Всі протилежності, в контексті яких розгортається його дослідницька стратегія (серце – голова, хутір – місто, чоловік – жінка, рідна мова – чужа мова), зрештою, існують як прояв фундаментальної цілісності людини, світу, історії.

Саме тому філософська концепція П. Куліша необмежується проблемою людини, скоріше, тема людини виступає як умова широкомасштабного погляду на культуру та історію України, на трагічну (з його точки зору) діалектику взаємодії минулого та сьогодення, національної та привнесеної, «мови серця» та «мови розуму». П. Куліш не сприймає ні міський спосіб життя (вважає охоронцем народного етнічного духу менталітет хутірського жителя), ні чужу мову (думає, що тільки мова корінного народу є втіленням її культурної самості) і навіть протиставляє Україну чужою Європі, яка створює деформований тип людини-індивідуаліста, що реалізує себе в гонитві за багатством та престижем.

В іншій філософській тональності знаходяться погляди найбільш відомого представника Кирило-Мефодіївського братства українського поета Тараса Шевченка. Яскраво виражені матеріалістична та атеїстична спрямованості його поетичного слова надали неповторну своєрідність його філософської концепції, яку сьогодні характеризують як «філософію трагедії» (В.С. Горський). Філософія тут сприймається як усвідомлення людиною трагічності власного буття у тих трагедії свого народу. Як і соратники з Кирило-Мефодіївського братства, Шевченко оцінює минуле України в драматичній тональності, вважає, що в самій історії закладено конфлікт як прокляття в долі українського народу, але пов'язує надії на краще майбутнє з ідеєю перетворення і відродження України, здійсненої завдяки революційному перетворення суспільства. Його пророчі рядки несуть у собі ідеологію нового суспільства, заснованого на ідеалах рівності та справедливості.

Однак у контексті ментальності свого часу та під впливом деякої утопічності філософських пошуків своїх колег за братерством Т. Шевченком все-таки залишається в рамках деякої ідеалізації «божественності» людини і світу і не може поширити об'єктивний підхід до розуміння історії суспільного життя. Саме цим пояснюється та обставина, що він не побачив об'єктивної закономірності всередині історичного процесу і ніде виразно не висловив свої погляди на майбутнє суспільство. Як ніяка інша філософська концепція позиція Т.Шевченка глибоко патріотична, моральна, певною мірою містична та екзистенційна, що певною мірою пояснюється властивою українською ментальністю «кардіоцентричним» забарвленням. Основною рисою його життєвої спрямованості та творчості є постійна «робота» серця як осередку внутрішнього життя. І сам Т. Шевченко, як поет, живе не скільки правдою розуму та адекватністю мислення, скільки правдою серця та послідовністю

емоцій. Серце тому постає як живий образ в людині, що має і свої власні почуття:

І серце жде чогось. Болить.

Болить і плаче, і не спить,

Мов негодована дитина.

... Лихої тяжкої години

Мабуть, ти ждеш... [3].

Із серцем також Шевченко уособлює всю Україну. (Україна, серце моє, ненько!) і саме до нього звертається у критичні життєві хвилини: «молися ж, серце, помолюся і я з тобою».

Література

1. Горський В.С. *Історія української філософії*. – Київ: Наукова думка, 1997. – 287 с.
2. Ковалевська О.В. *Українська філософія: навч. посіб.* – Харків : ХАІ, 2005. – 38 с.
3. Шевченко Т. *Полн. собр. соч.: В 6 т.* – Київ, 1963. –Т2. – С. 215